

**YOSH KELIN-KUYOVLARNING NIKOH ORQALI KUTILMALARI VA
PSIXOLOGIK FAROVONLIGINING IJTIMOY-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI**

To'iqinboyeva MahliyoXon Valijon qizi

Farg'ona davlat universiteti tadqiqotchisi

**ИНФОРМАЦИЯ О
СТАТЬЕ**

**ИСТОРИЯ
СТАТЬИ:**

Received: 24.09.2026

Revised: 25.09.2026

Accepted: 26.09.2026

**КЛЮЧЕВЫЕ
СЛОВА:**

*: yosh oila, nikoh, kelin-
kuyov, nikoh kutuvlari,
psixologik farovonlik,
oilaviy munosabatlar,
ijtimoiy psixologiya,
oilaviy qadriyatlar,
muloqot, o'zaro ishonch,
oilaviy rollar, nikohga
tayyorgarlik.*

АННОТАЦИЯ:

. Mazkur maqolada yosh kelin-kuyovlarning nikohdan oldingi va nikoh jarayonidagi kutuvlari, ularning shakllanishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar hamda nikohdagi psixologik farovonlik masalalari tahlil qilinadi. Yoshlarning oilaviy hayot haqidagi tasavvurlari, er-xotinlik rollari, o'zaro hurmat, ishonch, muloqot, mas'uliyat va emotsional qo'llab-quvvatlash kabi omillarning oilaviy munosabatlarga ta'siri yoritiladi. Nikohdan kutilayotgan munosabatlar bilan real oilaviy hayot o'rtasidagi tafovut yosh oilalarda qoniqish va psixologik farovonlikka ta'sir qilishi mumkin. Shu bois nikohga tayyorgarlik jarayonida yoshlarning realistik kutuvlarini shakllantirish, muloqot madaniyatini rivojlantirish va oilaviy rollar bo'yicha o'zaro kelishuvga erishish muhim ahamiyat kasb etadi. O'zbekiston sharoitidagi tadqiqotlarda ham yoshlarning oilaviy hayotga tayyorgarligi, nikohga oid tasavvurlari va oilaviy qadriyatlari ijtimoiy-psixologik jihatdan o'rganilayotgani ko'rsatilgan.

Oila inson hayotidagi eng muhim ijtimoiy institutlardan biri bo'lib, shaxsning emotsional, ma'naviy va ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Ayniqsa, yangi turmush qurgan yosh kelin-kuyovlarning oilaviy hayotga moslashuvi, bir-birining xarakteri va ehtiyojlarini anglab borishi hamda umumiy hayotiy maqsadlarni shakllantirishi oilaviy munosabatlarning keyingi rivojlanishi uchun muhim ahamiyatga ega. Nikohning dastlabki davrida er-xotin ilgari shakllangan oilaviy tasavvurlarini real hayot sharoitlari bilan muvofiqlashtiradi. Yoshlarning nikohdan kutuvlari ko'pincha ularning ota-onasi oilasidagi tajribasi, milliy va oilaviy qadriyatlari, ta'lim darajasi, ijtimoiy muhiti hamda shaxsiy hayotiy qarashlari asosida shakllanadi. Nikohdan oldin kelin va kuyov oilaviy hayot, turmush o'rtog'ining xulqi, o'zaro munosabatlar, moddiy-maishiy masalalar va kelajakdagi oilaviy

rollar haqida muayyan tasavvurga ega bo'ladi. Biroq real oilaviy hayotda kutilgan holatlar bilan mavjud vaziyat o'rtasida farq yuzaga kelishi mumkin [1].

O'zbekistondagi tadqiqotlarda ham yoshlarning kelajakdagi oila haqidagi tasavvurlari, oilaviy funksiyalar haqidagi bilimlari va nikohga tayyorgarlik darajasi o'rganilgan. Jumladan, E.S. Suletbayeva tadqiqotida yoshlarning oilaviy hayot va oilaviy funksiyalar haqidagi tasavvurlari ijtimoiy-psixologik jihatdan tahlil qilingan. Nikoh kutuvlari deganda shaxsning turmush o'rtog'i, oilaviy hayot, o'zaro munosabatlar va kelajakdagi oilaviy rollar to'g'risidagi oldindan shakllangan tasavvurlari tushuniladi. Kelin va kuyovning nikohdan kutuvlari bir-biriga yaqin bo'lishi mumkin, biroq ularning tarbiyasi, hayotiy tajribasi va oilaviy muhitiga qarab farqlanishi ham tabiiydir. Yosh kelin kuyovdan mehr, e'tibor, hurmat, qo'llab-quvvatlash va mas'uliyatni kutishi mumkin. Kuyov esa turmush o'rtog'idan o'zaro hurmat, ishonch, tushunish va oilaviy mas'uliyatni birgalikda bajarishni kutishi mumkin. Bunday kutuvlarning o'zaro mosligi oiladagi emotsional muhitga ta'sir qiluvchi omillardan biridir. Nikoh kutuvlarining shakllanishida oiladagi kuzatuvlar ham muhim rol o'ynaydi. Yoshlar ota-onasining bir-biriga munosabatini kuzatib, oilaviy hayotning ma'lum bir modelini o'zlashtirishi mumkin. Shuningdek, qarindoshlar, do'stlar, ta'lim muhiti va jamiyatdagi oilaga oid qarashlar ham nikoh haqidagi tasavvurlarning shakllanishiga ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli nikohga tayyorgarlik faqat to'y marosimiga tayyorgarlik bilan cheklanmasligi kerak. Yoshlarni oilaviy hayotning psixologik jihatlariga tayyorlash, ular o'rtasida ochiq muloqot va o'zaro tushunishni shakllantirish ham muhimdir [2].

Psixologik farovonlik shaxsning o'z hayotidan ma'lum darajada qoniqishi, ijobiy emotsional holatni his qilishi, o'zini qadrlashi va yaqin insonlar bilan sog'lom munosabatlarni shakllantira olishi bilan bog'liq. Yosh oilada psixologik farovonlik er-xotinning o'zaro munosabati bilan chambarchas bog'liq bo'ladi. Oila ichidagi o'zaro hurmat, ishonch va emotsional qo'llab-quvvatlash yosh kelin-kuyovlarning o'zini xavfsiz va qadrlangan his qilishiga yordam beradi. Aksincha, doimiy tushunmovchilik, muloqotning yetarli emasligi yoki bir-biridan haddan tashqari yuqori kutishlar oilaviy qoniqishga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. 2024-yilda G. Ahadovich tomonidan olib borilgan tadqiqotda oilaviy va milliy qadriyatlarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari o'rganilib, o'zaro ishonch, halollik, burch, g'amxo'rlik va hamjihatlik kabi qadriyatlarning oilaviy munosabatlardagi ahamiyati ko'rsatilgan.

Nikohdan oldin shakllangan kutuvlarning real hayot bilan mos kelishi yosh oilaning moslashuv jarayoniga ta'sir qiladi. Agar kelin va kuyov oilaviy hayotning murakkabliklarini oldindan tushunsa, turli vaziyatlarda murosaga kelish va muammolarni birgalikda hal qilish imkoniyati kengayadi. Bunda muloqot alohida ahamiyatga ega. Er-xotin o'z ehtiyojlari, istaklari va kelajakdagi rejalari haqida ochiq gaplasha olishi o'zaro tushunishni kuchaytiradi. Ayniqsa, oilaviy byudjet, uy-ro'zg'or mas'uliyatlari, qarindoshlar bilan munosabat, kasbiy faoliyat va bo'sh vaqtni tashkil etish kabi masalalarda oldindan kelishib olish muhimdir [3].

O'zbekiston oilalaridagi ijtimoiy-psixologik munosabatlarni o'rgangan tadqiqotlarda milliy-madaniy muhit, nikoh oldi omillari, o'zaro tushunish, hurmat va oilaviy munosabatlarning o'ziga xos jihatlari muhim omillar sifatida ko'rsatiladi. Nikohdan keyingi dastlabki davr kelin va kuyov uchun yangi ijtimoiy rollarni o'zlashtirish bosqichi hisoblanadi. Shaxs endilikda faqat o'g'il yoki qiz sifatidagi emas, balki er yoki xotin sifatidagi yangi mas'uliyatlarni ham bajarishi kerak bo'ladi. Bu jarayon ayrim hollarda yangi vazifalar va kutilmagan vaziyatlarga moslashishni talab qiladi [3].

Yosh oilaning ijtimoiy-psixologik moslashuvda individual xususiyatlar bilan birga oilaviy muhit ham muhimdir. O'zaro hurmatga asoslangan munosabat, shaxsiy chegaralarni hisobga olish, muammolarni birgalikda muhokama qilish va qarorlarni kelishib qabul qilish moslashuvni yengillashtirishi mumkin. Yoshlarning oilaviy hayotga tayyorgarligi yetarli bo'lmaganda esa kundalik mas'uliyatlar, oilaviy rollar va munosabatlarga oid tushunchalardagi farqlar qiyinchilik tug'dirishi mumkin. 2023-yilgi tadqiqotda ham yoshlarning ma'lum qismida nikohga tayyorgarlikning yetarli emasligi, xususan, oilaviy vazifalar, farzand tarbiyasi va oilaning psixologik funksiyalariga oid bilimlar bilan bog'liq muammolar qayd etilgan [4].

Yosh kelin-kuyovlarning nikoh orqali kutuvlari va psixologik farovonligini ijtimoiy-psixologik jihatdan tahlil qilish natijasida bir nechta muhim omillarni ajratish mumkin. Birinchidan, nikohdan oldingi tasavvurlar real oilaviy hayot bilan muvofiqlashgan sari er-xotinning o'zaro qoniqish darajasi oshishi mumkin. Ikkinchidan, o'zaro hurmat va ishonch oiladagi emotsional barqarorlikni ta'minlovchi muhim omillardan hisoblanadi. Uchinchidan, oilaviy mas'uliyatlarning aniq anglanishi kelishmovchiliklarning oldini olishga yordam beradi. Shuningdek, yosh kelin-kuyovlarning psixologik farovonligi faqat individual xususiyatlar bilan belgilanmaydi. Oilaning ijtimoiy-iqtisodiy sharoiti, qarindoshlar bilan munosabat, ta'lim va kasbiy faoliyat, yashash sharoiti ham oilaviy hayotga moslashish jarayoniga ta'sir qilishi mumkin. Yosh oilalarda psixologik farovonlikni qo'llab-quvvatlash uchun nikohgacha bo'lgan psixologik tayyorgarlik, oilaviy muloqot ko'nikmalarini rivojlantirish, oilaviy rollar haqida real tasavvur berish va nizolarni konstruktiv hal qilish madaniyatini shakllantirish muhim yo'nalishlar sifatida qaralishi mumkin [5].

Yosh kelin-kuyovlarning nikoh orqali kutuvlari va psixologik farovonligini tahlil qilish shuni ko'rsatadiki, oilaviy hayotning dastlabki bosqichida er-xotinning bir-biridan kutadigan munosabatlari muhim ijtimoiy-psixologik omillardan biridir. Nikohdan oldin shakllangan tasavvurlar ko'pincha shaxsning ota-ona oilasidagi tajribasi, milliy va oilaviy qadriyatlari, shaxsiy ehtiyojlari hamda atrof-muhit ta'sirida shakllanadi. Shu sababli kelin va kuyovning oilaviy hayot haqidagi qarashlari har doim ham bir xil bo'lmazligi mumkin.

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, nikohdan kutuvlarning real oilaviy sharoitga mos kelishi yosh oilaning psixologik muhitiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Agar er-xotin bir-birining ehtiyojlari, xarakter xususiyatlari va hayotiy maqsadlarini to'g'ri tushunsa, o'zaro moslashuv jarayoni nisbatan samarali kechadi. Aksincha, turmush o'rtog'idan haddan tashqari yuqori

yoki real sharoitga mos kelmaydigan kutuvlarning mavjudligi norozilik, tushunmovchilik va emotsional zo'riqishga sabab bo'lishi mumkin.

Yosh oilalarda psixologik farovonlikni ta'minlovchi asosiy omillardan biri o'zaro muloqot hisoblanadi. Ochiq va samimiy muloqot orqali kelin-kuyov o'zining fikri, ehtiyoji va his-tuyg'ularini ifodalash imkoniyatiga ega bo'ladi. Ayniqsa, oilaviy mas'uliyat, moddiy masalalar, bo'sh vaqt, qarindoshlar bilan munosabat, kelajakdagi rejalar va farzand tarbiyasi kabi masalalarni oldindan muhokama qilish o'zaro tushunishni kuchaytiradi.

Tahlil natijalariga ko'ra, o'zaro hurmat va ishonch yosh oilaning psixologik barqarorligini ta'minlovchi muhim omillar sirasiga kiradi. Kelin va kuyov bir-birining shaxsiy fikri, qiziqishi va ehtiyojlarini hurmat qilganida oilada ijobiy psixologik muhit shakllanishi uchun sharoit yaratiladi. Ishonchning mavjudligi esa er-xotin o'rtasidagi emotsional yaqinlikni mustahkamlashga yordam beradi.

Shuningdek, oilaviy rollarning to'g'ri taqsimlanishi ham muhim natijalardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Yosh oilada uy-ro'zg'or, moliyaviy masalalar va boshqa majburiyatlarning kim tomonidan bajarilishi borasidagi noaniqlik kelishmovchiliklarga olib kelishi mumkin. Vazifalarni o'zaro kelishuv asosida taqsimlash esa oilaviy hamkorlikni kuchaytiradi. Bunda an'anaviy qarashlar bilan zamonaviy oilaviy ehtiyojlarning uyg'unlashuvi muhim ahamiyatga ega.

Nikohdan kutuvlarning shakllanishida ota-ona oilasi tajribasi ham alohida o'rin tutadi. Yoshlar bolalik davridan kuzatib kelgan oilaviy munosabatlarni ongli yoki ongsiz ravishda o'z oilasida takrorlashga moyil bo'lishi mumkin. Shu sababli yosh kelin-kuyovlarning oilaviy munosabatlarga oid qarashlarini o'rganishda ularning oilaviy tajribasini hisobga olish zarur.

Psixologik farovonlik nuqtayi nazaridan yosh oilaning ijtimoiy qo'llab-quvvatlanishi ham muhimdir. Ota-ona, qarindoshlar va yaqinlarning me'yoriy darajadagi ko'magi yangi oilaning moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Biroq yosh er-xotinning mustaqil qaror qabul qilish imkoniyatiga ega bo'lishi ham muhim bo'lib, oilaning ichki masalalariga haddan tashqari aralashuv aksincha, munosabatlarda qo'shimcha qiyinchiliklarni yuzaga keltirishi mumkin.

Umuman olganda, tahlil natijalari yosh kelin-kuyovlarning psixologik farovonligi birgina omil bilan emas, balki nikohdan kutuvlar, o'zaro muloqot, ishonch, hurmat, oilaviy rollar, emotsional qo'llab-quvvatlash va ijtimoiy muhitning o'zaro ta'siri bilan belgilanadigan murakkab jarayon ekanini ko'rsatadi. Shu bois yoshlarni oilaviy hayotga tayyorlash jarayonida ularning realistik kutuvlarini shakllantirish, muloqot va muammolarni konstruktiv hal qilish ko'nikmalarini rivojlantirish hamda oilaviy mas'uliyatni anglashiga yordam berish muhim hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, yosh kelin-kuyovlarning nikohdan kutuvlari va psixologik farovonligi o'zaro chambarchas bog'liq bo'lgan ijtimoiy-psixologik hodisalardir. Nikohdan oldingi tasavvurlar, oilaviy qadriyatlar, shaxslararo muloqot, o'zaro ishonch, hurmat,

mas'uliyat va oilaviy rollarning anglanishi yangi oilaning moslashuv jarayonida muhim ahamiyat kasb etadi. Yosh oilaning barqaror rivojlanishi uchun kelin va kuyovning bir-biridan nimalarni kutayotganini ochiq muhokama qilishi, real hayot sharoitlarini hisobga olishi va oilaviy mas'uliyatlarni hamkorlik asosida tashkil etishi muhimdir. Shu bilan birga, yoshlarni oilaviy hayotga psixologik jihatdan tayyorlashda ta'lim muassasalari, oila, mahalla va mutaxassislarining hamkorligi katta ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Shoumarov G'.B. Oila psixologiyasi. Toshkent: Sharq, 2018.
2. Qodirov O.S. Umumiy psixologiya. Samarqand, 2022. Mazkur o'quv qo'llanmada shaxs psixologiyasi va insonlararo munosabatlarning umumiy psixologik asoslari yoritilgan.
3. Qodirov O.S., Xotamov Sh.N. Ijtimoiy psixologiya. Samarqand, 2023. Asarda shaxslararo munosabatlar va ijtimoiy-psixologik jarayonlarning nazariy asoslari bayon etilgan.
4. Suletbayeva E.S. Qoraqalpoq yoshlarda bo'lajak oila to'g'risida tasavvurlarning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari. "Современное образование" jurnali, 2023.
5. Ro'ziqulov F.R. O'zbekistonda nikohdan ajralishning ijtimoiy-psixologik muammolari. Avtoreferat. Toshkent, 2024.
6. Ahadovich G. Oilaviy va milliy qadriyatlarining ijtimoiy-psixologik xususiyatlari. Inter Education & Global Study, 2024, №4(1), 412–421.
7. Omonova O. O'zbekiston psixologiyasida oilaviy nizolar masalalarining o'rganilishi. Экономика и социум, 2024, №12(127)-2.
8. To'liqinboyeva M. Oilalarda ajralishlarga sabab bo'luvchi psixologik omillar. Экономика и социум, 2023.